

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ю.н. Георги Стефанов Иванов, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Научна област 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление „3.6. Право“. Специалност „Гражданско и семейно право“

Основание за представяне: участие в състава на научно жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед № 3–РК–17 от 5.10.2022 г. на Ректора на НБУ на основание Решение на АС 1 / 27.09.2022 г.

Относно: дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките“

Тема на дисертационния труд: „Неплатеният отпуск по чл. 160, ал. 1 от Кодекса на труда“

Автор на дисертационния труд: Ивайло Иванов Стайков, доктор по право, доцент в НБУ

Уважаеми членове на научното жури,
представената от мен рецензия е обособена в пет части: професионални качества на кандидата; обща характеристика на дисертационния труд; научни, научно-приложни и приложни приноси; критични бележки и препоръки; заключение.

1. Професионални качества на кандидата

Ивайло Стайков е завършил Юридическия факултет в СУ „Св. Кл. Охридски“ през 1994 г. През 2003 г. е придобил и образователната степен „магистър по финанси“ във ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“. Придобил е ОНС „доктор по право“ през 2006 г.

Професионалният път на Ивайло Стайков е богат и многообразен. В него преобладава академичната дейност. От 2002 до 2011 г. той работи последователно като асистент, старши асистент и главен асистент по трудово право и обществено осигуряване в НБУ. От м. ноември 2011 г. досега е доцент по същата специалност в същия университет. Преподавал е и в други висши училища в страната.

Същевременно Ивайло Стайков е придобил и богат практически опит като юрисконсулт във ФК „Делова седмица“, адвокат, ликвидатор на ЗК

„София Инс“ АД, консултант на различни учреждения и организации, арбитър в помирителна комисия към Комисия за защита на потребителите.

Изключително богата е изследователската дейност на Ивайло Стайков, отразена в над 200 научни и научно-практически публикации. Сред тях са три монографии, десетки студии и статии. Освен като специалист в материята на трудовото и осигурителното право, доц. Стайков се е изявявал през изминалите десетилетия и като плодотворен автор на множество качествени статии и студии, посветени на различни институти на търговското и гражданското право. Показателен е фактът, че над 90 от научните публикации на Ивайло Стайков са цитирани нееднократно от над 65 автори. Той е участвал с доклади в над 100 научни форума у нас и в чужбина.

Ивайло Стайков е член на Експертната комисия на Институт за икономически и социални изследвания (IKSAD Institute), Република Турция, като е член на научните комитети и съвети на международни научни конференции, организирани от института; член е на редакционния съвет на International Journal of Law and Society (IJLS), ISSN (online) 2640-1908, издател: Science Publishing Group; член е на Международния форум на преподавателите към Комисията по биоетика към ЮНЕСКО; бил е два мандата член на Комисията по етика на научните изследвания при Медицински университет – София (КЕНИМУС) (2008-2016 г.); бил е председател на Настоятелството на Студентско читалище „Григорий Цамблак“–София (1999-2010 г.) и член на Управителния съвет на Българска национална асоциация на потребителите (2001-2007 г.).

Всички факти за преподавателската, изследователската и практико-приложната дейност на Ивайло Стайков го определят като задълбочен и многостранно изявен юрист.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд „Неплатеният отпуск по чл. 160, ал. 1 от Кодекса на труда“ не повтаря темата на представения за придобиване на ОНС „доктор“ дисертационен труд и не съвпада по съдържание с хабилитационния труд за заемане на академичната длъжност „доцент“ от кандидата. С това са спазени изискванията на чл. 12 ЗРАСРБ и чл. 35-37 ППЗРАСРБ.

Няма данни за плагиатство по смисъла на § 1, т. 7 от ДР на ЗРАСРБ в представения за рецензиране научен труд на доц. Ивайло Стайков.

Дисертационният труд е в обем от 306 с. и включва уводни бележки, четири глави, заключение и списък на използваната литература, като главите са структурирани по параграфи. Направени са 326 бележки под линия.

Библиографията съдържа над 190 заглавия на български и руски език, от които 16 самоцитирания.

Дисертационният труд е първото цялостно научно изследване на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ в нашата трудовоправна доктрина. Разгледано е видовото деление на отпуските съобразно това дали са субективно право или правна възможност, правната същност на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ, разграничението му от други неплатени отпуски и е направен коментар на съдебната практика по прилагане на тази разпоредба.

Съчинението съдържа всеобхватен и задълбочен анализ на становищата в нашата трудовоправна доктрина по разглежданата проблематика, като авторът аргументира редица собствени схващания или излага допълнителни аргументи в подкрепа на становища към които се присъединява или не възприема.

Посочени са непълноти и несъвършенства в трудовото и осигурителното законодателство и са аргументирани предложения *de lege ferenda*, които по правило заслужават подкрепа.

Критично е анализирана съдебната практика по трудовоправни и осигурителноправни спорове и са направени редица изводи, които също имат значение за правоприлагането.

В определени насоки съчинението има комплексен характер, тъй като засяга някои въпроси не само на осигурителното право, но и на общата теория на правото, гражданското право, конституционното и административното право.

3. Научни, научно-приложни и приложни приноси

Основен научен и научно-приложен принос в дисертационния труд е изясняването на правната същност, социално-правното предназначение и реда за ползване на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ в съпоставка с останалите два вида неплатен отпуск – неплатения служебен отпуск по чл. 160, ал. 2 КТ, който е субективно право на работника или служителя, и неплатения принудителен отпуск, който е субективно право на работодателя, тъй като се предоставя без съгласието на работника или служителя. Този подход осигурява възможността за даване на сравнително най-точна характеристика на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ като правна възможност на работника или служителя, която да се конвертира в субективно трудово право. На тази основа е разгледано и делението на неплатените отпуски според друг класификационен критерий – признаването на времето на ползване за трудов и (или) осигурителен стаж,

според който те също са три вида. Според трети критерий неплатеният отпуск е разграничен на законоустановен и договорноустановен.

Авторът се присъединява към становището, според което правоотношението на държавния служител има комплексен характер, тъй като включва относително обособените в предметно отношение служебно правоотношение и индивидуално трудово правоотношение. На тази основа е направен заслужаващият подкрепа извод, че неплатеният отпуск на държавния служител по чл. 64, ал. 1 ЗДСл не е самостоятелен вид неплатен отпуск, а по своята същност, социално-правно предназначение и ред за ползване е идентичен на неплатения отпуск на работника или служителя по чл. 160, ал. 1 КТ.

Интерес съставляват и аргументите на автора срещу определянето в трудовоправната доктрина на отпуска по чл. 160, ал. 1 КТ като „неплатен годишен отпуск“, като се приема, че законовата промяна в заглавието на разпоредбата е израз на промяна във вижданията на законодателя относно някои аспекти в правната уредба на този неплатен отпуск.

С приносно значение е също изложеното относно искането на работника или служителя за ползване на неплатен отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ, което обаче неточно е определено като едностранно волеизявление (едностранна сделка) по чл. 44 ЗЗД, тъй като то е елемент от фактически състав, а не поражда, изменя или прекратява самостоятелно права и задължения. Приносното значение се отнася преди всичко за изложеното относно съдържанието и формата на искането и за разграничението между молба и заявление за ползване на отпуск съобразно това дали се изисква разрешаването му от работодателя.

Подкрепа заслужава и аргументираното от автора становище, според което в хипотезата на 160, ал. 1 КТ е налице сключване на договор (споразумение) между работника или служителя и работодателя за изменение на индивидуалното трудово правоотношение, тъй като разрешението на работодателя по смисъла на тази разпоредба всъщност е приемане на направеното от работника или служителя искане (предложение) за ползване на неплатен отпуск. От този аспект с основание се приема, че сключеният договор е едновременно правопораждащ и правопроменящ юридически факт, тъй като трансформира правната възможност за ползване на неплатен отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ в субективно право. При неприемане (неразрешаване) от работодателя на искането а работника или служителя за ползване на отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ е налице неправилен трудов спор, за който се поддържа, че може да бъде разрешен единствено посредством медиация.

Убедителни са и аргументите на автора за изрично законово уреждане на неплатения отпуск в чл. 160, ал. 1 КТ по повод изложеното в трудовоправната доктрина разбиране, че неплатеният отпуск всъщност е една правна възможност, която не е необходимо да се урежда специално в закона. Обсъдено е и възможността за договаряне на неплатен отпуск в колективен трудов договор или в трудовия договор, както и непризнаването му за трудов стаж и признаването му за осигурителен стаж в размер на 30 работни дни за една календарна година, като на корективно тълкуване е подложен чл. 10, ал. 2 КСО.

С приносен характер е също изложеното относно начина за прекратяването на започнал да се ползва отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ и недопустимостта за неговото прекъсване или отлагане на ползването му.

Обоснована е и критиката срещу изразеното в трудовоправната теория становище, според което отпуските могат да бъдат с възмезден или безвъзмезден характер, тъй като отпускът е субективно право, а не сделка, поради което това деление е неприложимо.

С безспорно приносен характер е подробният и задълбочен анализ на чл. 173, ал. 2 КТ. Доколкото ми е известно, преди издаването на рецензирания труд чл. 173, ал. 2 КТ не е бил предмет на по-подробно разглеждане в трудовоправната литература.

С приносно значение е също направеният анализ и съпоставка на неплатения отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ с едностранното предоставяне на неплатен отпуск от работодателя без съгласие на работника или служителя и с неплатения отпуск, който е субективно право на работника или служителя по чл. 160, ал. 2 КТ, както и направените от автора изводи.

Научно-приложни и приложни приноси могат да се открият и в последната глава на съчинението, в която е коментирана съдебната практика, въпреки че тя е подбрана селективно и по правило косвено засяга въпросът за законосъобразността на ползването на неплатен отпуск по чл. 160, ал. 1 КТ. Това се отнася преди всичко до направения извод, че недопустимото едностранно предоставяне на неплатен отпуск от работодателя е една от възможните хипотези на незаконно временно отстраняване от работа по смисъла на чл. 214 КТ.

4. Критични бележки и препоръки

Рецензираният труд е създаден преди близо 7 години. Това налага неговото актуализиране съобразно новоизлязлата и относима към разглежданата проблематика литература и съдебна практика.

Рецензираният труд би имал по-значима научна и практическа стойност, ако сравнителноправното изследване не бе ограничено само до руското

законодателство, а бе обхванало и други законодателства, както и актове на ЕС и международни институции. Същото се отнася и за чуждоезичната литература.

Не възприемам и поддържаното от автора становище, според което членствено-кооперативното правоотношение между член-кооператора и производствената кооперация е сложно и комплексно, което освен трудово правоотношение, съдържа и правоотношения от имуществен и организационен характер (с. 26 и 27 от монографичния труд). Действащата редакция на чл. 9, ал. 2 ЗК не съответства на § 2 ДР на КТ (първата разпоредба е приета 15 години след първата), на които авторът се позовава. Член 9, ал. 2 ЗК предвижда само възможност, а не задължение, на кооперация с предмет на дейност производство на стоки и извършване на услуги да осигури на член на кооперацията (не на всички членове) работа по трудово правоотношение в нея. Тази възможност е налице по отношение на всички видове кооперации, а не само на тази по чл. 9, ал. 2 ЗК, която неслучайно не е определена от закона като производствена. Членственото правоотношение в кооперацията и трудовото правоотношение в нея са самостоятелни и независими едно от друго правоотношения, които имат различни правопораждащи факти, различно съдържание, различна защита и различни прекратителни основания.

Въпреки изложението от автора аргументи, оставам с резерви относно квалифицирането на трансформираното от правна възможност в субективно право по чл. 160, ал. 1 КТ като потестативно (преобразуващо) (с. 111-116 от дисертационния труд). Потестативните права следва да се уреждат от закона и не могат да се създават на основание сключен между субектите договор, какъвто безспорно е налице в хипотезата на чл. 160, ал. 1 КТ.

5. Заключение

На основание на гореизложеното може да се заключи, че дисертационният труд „Неплатеният отпуск по чл. 160, ал. 1 от Кодекса на труда“ съдържа теоретични обобщения и практически разрешения на значим научно-приложен проблем, които представляват оригинален принос в трудовоправната доктрина, поради което давам положителна оценка и предлагам на научното жури да присъди на доц. д-р Ивайло Иванов Стайков научната степен „доктор на юридическите науки“.

15.12.2022 г.

Рецензент:

проф. д.ю.н. Георги Стефанов